

Den deprimerande meningslösheten

av Bengt-Åke Wennberg



De åtta häften vi presenterade hösten 2019 utgick från att mänskligheten – både globalt och lokalt – befinner sig i något som liknar ett paradigmskifte. Vi hämtade inspiration från Thomas S Kuhn när det gäller skiftets karaktär. Skiftet påverkar alla människor i vilka positioner de än befinner sig. Skiftet har ännu inte fullföljts. Vi lever i limbo mellan två samtidigt verksamma grundantaganden. Resonemangen blir förvirrande och meningslösa om de blandas. Lyckas vi inte hålla isär dem kan vi hamna i kaos.

Tillståndet kan vara särskilt påträngande för dem som professionellt får sin utkomst av att skriva om, och försöka påverka, olika skeenden. De och deras huvudmän kan bli desperata och kasta sig och oss andra in i orealistiska projekt.

De råd avseende samverkan, koordinering och insatser av politisk art som man får betalt för att erbjuda ledning och allmänhet kan komma att formas baserat på orealistiska grundantaganden. Om förslagen då egentligen borde ha utformats i linje med de nya kan tillämpningen kan detta resultera i destruktiva konsekvenser. Inte för att det man föreslår är "fel" utan för att det som görs inte kommer att kunna synkroniseras med allt annat som görs och de ambitioner som berörda personer har. Om förslagen utformas på grundval av orealistiska grundantaganden blir de således värdelösa och motsägelsefulla om de egentligen borde följt det nya.

I limbot som uppstår i skiftet blir det allt svårare för beslutfattare och allmänhet att skilja de genomförbara förslagen och initiativen från de meningslösa och rent av farliga. Inte bara för att vissa förslag kanske är olämpliga utan också för att användandet av gamla grundantaganden gör att den tänkbara effekten även av för vår tid goda och rimliga förslag kommer att misstolkas.

Ett sätt att förstå den depression och den aggressivitet som limbot kan orsaka är alltså att se reaktionerna som en konsekvens av ett i samhället pågående mentalt skifte. Vi kan använda Kuhns beskrivning av paradigmskiftet som ett exempel. Kuhn börjar sin berättelse med att beskriva övergången från den geocentriska föreställningen till den heliocentriska i vilken jorden inte var universums centrum utan bara en av dess planeter.

Det dramatiska mentala skiftet inträffar när denna insikt väl slår rot hos majoriteten. Då går det inte längre att utgå från en stabil punkt varifrån omvärlden kan observeras och registreras. Man måste acceptera att man befinner sig på en resa genom universum där andra himlakroppar också rör sig vilket gör att relationerna till dessa ständigt förändras. En helt ny och dynamisk världsbild måste växa fram. Denna kom att formuleras av Kopernikus och Galilei.

Det skifte vi beskriver kan ses som en sinnebild för ett skifte från en ego-centrisk föreställning om tillvaron där man själv är i centrum, och där alla andra relaterar till en själv, till en föreställning om tillvaron där man själv bara är en av många självständiga individer. Var och en av dessa individer har en egen självständig vilja och egna ambitioner. De rör sig "fritt" i det sociala universumet.

I en sådan social verklighet räcker det inte att försöka ordna sin värld genom att relatera till andra enbart utifrån sig själv. För att fungera i en sådan värld måste man lära sig att förhålla sig till hela det dynamiska sociala system i vilket man själv är medlem. Världen uppfattas då mer komplex än den varit tidigare. För att kunna resonera om och hantera denna komplexitet skapas det "gränsobjekt" med vilkas hjälp man kan flytta fokus från komplexiteten. Sådana gränsobjekt fungerar som komplexitetsreduktioner.

En sådan komplexitetsreduktion baserad på dagens grundantaganden är tron på en *överordnad makt* som styr allt och alla. Om en sådan makt existerar behövs inte någon mental omställning. Man kunde då göra sig vän med denna makt och därmed få legitimitet att styra och kontrollera de andra i systemet. Man kan uppfinna en fadersfigur eller modersfigur, en hjälte eller en makthavare som lovar en trygghet. Man kan också inbilla sig att det finns, eller kan skapas, en för alla människor given plan, idé, modell eller lag som man själv och alla de andra var tvungna att anpassa sig till och som man själv kunde ta reda på, klura ut och därefter få alla andra att följa.

Denna typ av komplexitetsreduktioner är inte längre realistiska i den nya dynamiska världsbild som växt fram. Denna insikt börjar nu så småningom sakta slå rot. Mänskligheten lär sig av sina erfarenheter och förändrar därmed beteendet. Några naturliga lagbundenheter som styr mänsklig samverkan kan därför inte formuleras. De som nu finns är människors verk. De är alla tillfälliga och barn av sin tid.

Trots denna dynamiska tilvaro behöver alla människor i vår tid vara självständiga, ha egna idéer om sin framtid och självständigt välja att agera efter dessa. Jag förslår då att ett mer lämpligt "gränsobjekt" är det *interaktiva spelssystemet*. Detta kan man studera, utforska och samtala om till skillnad från mytiska och överordnade maktfaktorer. Man kan följa och lära sig av de förändringar som sker i detta.

Genom ökade krav på självständighet blir utfallet av det interaktiva spelssystemet allt mindre förutsägbart. Det blir förutsägbart först om de individer som är inblandade gör det förutsägbart. Upptäckten av och insikten om den i det sociala livet inbyggda komplexiteten gör därför att många av de kontrollerande strategier som vi tidigare använt oss av – eller anslutit oss till har blivit meningslösa och till och med kontraproduktiva. De begränsar istället människors möjligheter att i en komplex värld koordinera sig med

varandra. De måste ersättas av kommunikation och levande och förändringsbara sociala överenskomelser.

Utan att individerna i vårt samhälle kan medverka till att förstå, kommunicera om och hantera den komplexitet som uppstår i samspelet mellan dem förlorar vi kontrollen över samhället till populister som gärna spelar vidare på de gamla idéerna där de för övrigt gärna placerar sig själva i centrum.

Deras enkla lösningar förnekar komplexiteten. Accepterar vi dessa lösningar så ställs likriktning, isolering och diskriminering av oliktankande mot öppenhet och tolerans och mot allas vårt behov av att på djupet förstå och analysera den sociala komplexiteten.

Länkar för vidare läsning

En blogg som denna blir med nödvändighet kort och översiktlig. Vi har därför beslutat att arbeta med "lager på lager". Bloggen beskriver det centrala temat. Vi har därefter gjort en mer detaljerad beskrivning av hur vi menar att framväxten av en ökad komplexitet påverkar det mänskliga samspelet.

Du kan ladda ner denna här:

<https://samarbetsdynamik.se/Filerpdf/Webbsida/Komplexitet1909051.pdf>

Självklart får Du ännu mer underlag för egna reflektioner genom att ta del av häftet "Komplexiteten – grunden till oredan och villrådigheten i debatten om arbetslivet". Detta häfte kan laddas ner på:

<https://samarbetsdynamik.se/Filerpdf/Rapporter/Komplexitetsrapport.pdf>

Kolla också vår hemsida www.samarbetsdynamik.se och vår övergripande information om häftena på

<https://prezi.com/view/O7XLHbvmMfs12bR6Gpb/>

Referenser

Harari Y N (2015b): Homo Deus – A Brief History of Tomorrow. Kina: Harville Secker.

Kuhn T S (1957): The Copernican Revolution: Planetary Astronomy in the Development of Western Thought. Harvard: Harvard College.

Kuhn T (1979): De vetenskapliga revolutionernas struktur. Lund: Doxa.

Snowden D, Boone M (2007): A Leaders Framework for Decisionmaking. Harvard Business Review. November 2007, sid 69-76.

Originalfil

<https://www.bengtharry.me/?p=3567>